

Imprimi potest.

Pragae, die 12. Aprilis 1939.

P. THEOPHILUS SPÁČIL S. J.,
Praepositus Provinciae Bohemiae.

Nihil obstat.

P. IOANNES SVOBODA S. J.,
censor.

I m p r i m a t u r.

Pragae, die 13. Aprilis 1939.

Prael. Dr. THEOPHILUS OPATRŇÝ,
Vicarius generalis.

Nr.6616

I. VZNIK ŘÁDU TOVARYŠSTVA JEŽÍŠOVA.

V LATINSKÉ ČTVRTI.

Začíná říjen — —

Bůh sám to ví, proč si Petr Favre, licenciát svobodných umění na staroslavné Sorbonně, všiml v šumu a shonu Latinské čtvrti v Paříži obstárlého kulhavého člověka. Slovo dalo slovo a Petr Favre se dověděl, že má čest s chudým vysokoškolačkem, který bydlí v koleji Montaigu a je cizinec. Poznal, že cizinec si už půldruhého roku marně láme hlavu s latinským skloňováním a časováním.

Petr Favre si přinesl do Paříže ze svého domova dobré srdce. Zželelo se mu chatrného zevnějšku cizincova. Měl soucit s nepoměrem práce, kterou cizinec věnoval studiu, a malými jejími výsledky. Přemýšlel — — Svatá pravda, bydlel už s ním v koleji sv. Barbory don František de Jassu, šlechtic z Navarry. Ale snad se přece najde nějaký koutek i pro třetího spolubydlícího. Ujednal s cizincem, že se tento k němu přestěhuje. Slíbil mu, že on, licenciát, který latiny ví dost a dost, bude mu dávat hodiny.

Tak se stalo, že nový Petrův přítel si začátkem října stěhoval zatuchlou Psí ulicí svůj chudícký majetek z koleje Montaigu do koleje svaté Barbory.

KDO JE INIGO DE LOYOLA?

Don František de Jassu vítal nového příchozího do bytu nadmíru chladně. Díval se na něho kosým pohledem. Je to lidsky pochopitelné. Don František de Jassu klidil na universitě úspěch za úspěchem — a Inigo — tak se chránělec Favrův jmenoval křestním jménem — dosud stěží ovládal základy latiny. Don František de Jassu byl vášnivý sportovec a mistr ve skoku, Inigo znamenitě kulhal. Don František se vybraně oblékal, Inigo — promiňte drsný výraz — byl otrhánek. Don František de Jassu byl v plném rozmachu mládí, Inigovi už šlo na čtyřicítku. Inigo, Inigo, to jméno v Paříži tak málo napovídalo. Kdo vlastně je Inigo?

Pocházel ze šlechtického rodu Loyolů. Mládí prožil jako páže na dvoře kastilském. Dal se k vojsku. Sloužil v armádě vévody de Najera. 20. května 1521 byl velicím důstojníkem v pevnosti Pampeluna a řídil její obranu proti francouzské armádě Jindřicha d'Albreta, ve které sloužili dva bratři dona Františka de Jassu — Miguel a Juan. Opět nový důvod, že don František nemohl Inigovi de Loyola přijít na chuť.

Když dělostřelci rozstříleli tvrz Pampelonu a francouzské vojsko do ní vniklo, nalezli Inigo de Loyola s roztržitou nohou. — Dělová koule, která zasáhla důstojníka Iniga z Loyoly, zlomila jeho životní kariéru.

ZA NOVÝMI CÍLY.

Někdy třeba člověka bolestným neštěstím očistit od nánosů lidských plánů a tužeb, aby se dostal tam, kde jej Bůh chce mít. Kde bylo vlastně místo důstojníka Iniga Loyoly? —

Léčí své zranění na rodném zámku Loyolském. Jak jsou noci a dny dlouhé! Aby si je ukrátil, žádá svou oblíbenou četbu — rytířské romány. Kde však je na zámku najít? Donesli mu jen životopis Kristův a legendy svatých. Z počátku mu taková četba nebyla po chuti. Leč ponenáhlu jej přece počala zajímat. Co je čestnější, sloužit lennímu pánu na zemi či Králi nebes? Tato otázka mu nedala pokoje. Vracela se ustavičně do jeho duše a stala se mu spásou. Nezměnila od základů jeho povahy, avšak přinesla nadpřirozené světlo milosti. Inigo byl před svým obrácením rytířem a rytířem zůstal až do konce života. Jeho duše nesla se vždy za velkými cíly, i nyní chce vykonat velké věci. Avšak působením milosti brzy poznává stále určitěji, že pravá velikost člověka není v lásce k meči a ženám, nýbrž v přemáhání a lásce k Bohu.

Sotva se mu zranění zhojilo, chce vážně uskutečnit svůj úmysl — zřít se světa. Vhodným místem se mu pro to zdá Montserrat. Koná tam generální zpověď, která trvá tři dny, přistupuje k stolu Páně. Před milostným obrazem montserratské Madonny probděl celou noc a za svítání odevzdává Madonně svou dyku a meč.

Chce vykonat kající pout' do Svaté země. Leč přístav barcelonský je pro mor uzavřen. Vrací se do Manresy, kde slouží nemocným ve špitále. Uchyluje se do blízké jeskyně, kde koná první exercicie... Přes Řím a Benátky putuje do Jerusalema, aby se věnoval obrácení mohamedánů. Než na rozkaz františkánů jerusalemských se musí vrátit zpět.

Vrací se do Alkaly a je mu 33 let, kdy s úsilím zasluhujícím podiv vrhá se na mluvnickou a filosofii. Večer chodí do špitálů, shromažďuje koltem sebe lidí. Okolnost tato vede jej k málo příjemným stykům s policií a inkvisicí. Pro nedostatek důkazů dostává se opět na svobodu. Udání neberou konce. Vyšetřování rovněž. Než přeje mu štěstí. Je opět propuštěn, proces proti němu je zastaven. Půda je horká. Inigo de Loyola soudí, že je lépe odejít na jinou universitu, kde tolik nepodezřívají.

Sotva přišel do Salamanky, přivítali ho pouty. Prohledali mu papíry, prozkoumali všechna jeho slova, podrobili šetření celou jeho duši. Vyvázl. Těžko však se studuje v šatlavách inkvisice.

S BOHEM, VLASTÍ.

Inigo má nápad. V dáli za horami, za vrchy pyrenejskými snad se dýchá volněji. Na pařížské Sorbonně snad je příznivější ovzduší. Je zima až praští, kdy Inigo opouští španělskou vlast. Jde pěšky přes Chateauroux, přes Orleans do Paříže. Branou svatého Jakuba vstupuje do města nad Seinou. Míží v Latinské čtvrti, kde se mu studentská kolej Montaigu stává prvním domovem. Prvním domovem, avšak nikoliv posledním a konečným. Inigo de Loyola od chvíle svého zranění má vyšší poslání než k hodnosti důstojnické připojit tu neb onu hodnost akademickou. Příznivé podmínky pro toto poslání, o němž sám ještě nemá plného obrazu, poskytuje mu kolej sv. Barbory, kam jej přivedl licenciát Favre.

Inigo je obestřen zvláštní přitažlivostí. Jeho přátelé v koleji sv. Barbory dávají si říci, aby v neděli přistupovali k společnému sv. přijímání. Je to věc v koleji neslýchaná. Kterýsi profesor vidí v ní odvracení žáků od svých přednášek. Křížové cestě výsledků Inigo neunikl ani v Paříži. To však bylo naposled. Inigo už není daleko cíle, pro který dal Bohu vše.

TOVARYŠTVO SE RÝSUJE.

Náš chudičký posluchač Sorbonny zřekl se apoštolátu navenek a věnoval se úplně knihám. Pilně se učil s Petrem Favrem, svým nejvěrnějším přítelem a v ohledu duchovním — svým pozorným žákem. Petrovi umírá matka. Favre odchází do Savojska a Inigo ocitá se tváří v tvář donu Františkovi de Jassu, dle rodného zámku Xaverskému. Trvalo dlouho než se don František vzdal.

Leč věc se podařila. V bytě licenciáta Favra nejsou víc vysokoškoláci: licenciát Favre, don František de Jassu, Inigo de Loyola. Jsou to tři první pilíře nového řádu Tovaryšstva Ježíšova: blahoslavený Petr Favre, svatý František Xaverský a svatý Ignác de Loyola.

Ostatní druhy jim poslal Bůh. Inigo sám získává náhodným setkáním své bývalé přátele za studii v Alkale: Diego Laineza a Alfonse Salmerona. Pomoc, kterou Mikuláš Bobadillovi poskytl v bídě, nezůstává bez odplaty. Bobadilla stává se jeho druhem právě tak jako portugalský posluchač Sorbony — Šimon Rodriguez.

VE ŠKOLE IGNÁCOVĚ.

První druhové Ignácovi byli získáni. Bylo třeba je školit. Ignác Loyola je bere a vede školou, kterou sám prošel v Manrese, totiž duchovními cvičeními, která trvají měsíc. Po něm Rodriguez, Laynez, Salmeron, Xaver, Bobadilla. Nikdy Ignác neviděl ochotnější a velkodušnější odpovědi na rozjímání za svých Duchovních cvičení o království Kristově jako tenkrát. To byla hodina, to byla chvíle Boží. To byly okamžiky obětí bez výhrad. Ignác našel klíč k tajemné cestě, kterou jej až dosud vedla Prozřetelnost. Začal chápat, proč Bůh seskupil kolem něho tyto mladé lidi.

Při primici Favrově dne 22. července si všichni slíbili schůzku na den 15. srpna v kapli na Montmartru.

MONTMARTRE.

Je svátek Nanebevzetí Panny Marie. Petr Favre, první kněz z Inigovy družiny, slouží mši svatou.

Při svatém přijímání obrací se k svým druhům a v ruce drží Tělo Páně. Ignác de Loyola a jeho druhové se zasvěcují plně do služeb Ježíše Krista. Skládají slib chudoby, slibují, že půjdou do Jerusalema obracet nevěřící. Říkají si, že se dají do služeb náměstka Kristova, římského papeže, a budou činit, co jim přikáže, nebude-li možno uskutečnit plán s misijní prací v Palestině.

Celý den prožili na Montmartru ve svaté radosti. Hleděli na věže a zvonice města, které se pod nimi rozkládalo. Zřeli na tato místa, kde se scházejí evropští národové, kde se hromadilo evropské myšlení, kde se už jednalo o duchovním osudu světa. Nebyl to zmatený hlas celé Evropy, který k nim toho večera doléhal? A jak nešťastný! Jaký nový rozkol se připravoval! Jaký boj bylo třeba podniknout!

Byl soumrak, kdy družina Ignácova sestupovala s výšiny Montmartru s ohněm v srdci.

II. TOVARYŠSTVO JEŽÍŠOVO.

ZALOŽENÍ ŘÁDU.

Ignác z Loyoly a jeho první druhové vracející se 15. srpna 1534 z Montmartru nebyli ještě řádem Tovaryšstva Ježíšova. Myšlenka, jež je poutala jednoho k druhému, nedozrála ještě v konečný tvar. Až na dno duše pronikala je tužba dát se cele do služeb Ježíše Krista. Otázkou bylo, jak a kde. Na tuto neodpověděnou otázku nalézáme odpověď, kterou přinesla léta bezprostředně následující. V roce 1535 na jaře vrací se Ignác z Loyoly do Španěl pro nemoc. Skupinu jeho druhů v Paříži řídí Favre a rozmnožuje ji o dva členy. Věnují se všichni pečlivě studiu. V říjnu 1536 volá je Ignác do Benátek k cestě do Palestiny, k níž se zavázali slibem. V lednu 1537 jsou všichni v Benátkách. Nenalézají však lodí. Než se naskytne příležitost k odplutí, zabývají se prací o nemocné v městských špitálech. Ignác se rozhoduje vydat se do Říma s nimi s prosbou k papeži o pozhánání pro pouť a o dovození nechat se vysvětit na kněze.

Benátky a Turecko si vypovídají válku. Cesta na východ je znemožněna. Bude tedy působištěm jejich Evropa. Dávají se do studia zřizovacích stanov, neboť chtějí žít v řádě. Předkládají je papeži v srpnu 1539. Záměr jejich prochází ohněm zkoušek. 27. září 1540 papež Pavel III. slavnou bulou Regimini militantis ecclesiae zakládá řád Tovaryšstva Ježíšova.

CO JE TOVARYŠSTVO JEŽÍŠOVO?

Po řeči zásad, po řeči činů lze poznat, lze odpovědět na otázku, co je řád Tovaryšstva Ježíšova. Řeč našich zásad? Chtějí právě tak jako řeholní zásady starých a o církev velmi zasloužilých řádů přivádět člena Tov. Ježíšova k dokonalému a apoštolskému životu, než nevolí k tomuto cíli cestu mnišství.

Proto řád Tovaryšstva nemá a nezná věci, které už na první pohled charakterizují mnicha. Nemá ani nezná mnišského habitu, mnišských hodinek zpívaných neb modlených ve společném choru atd. Řád Tovaryšstva Ježíšova zvolil si za základ ideu, která za čátkem století 16. slavila velká vítězství — ideu řádu řeholních kleriků.

Co tedy máme? Kázeň, pravidla a to je vše. Kázeň a pravidla mají cíl nashromáždit v jednotlivci co nejvíc nadpřirozené i přirozené duchovní energie a uvolňovat ji, kde toho vyžaduje naše služba církvi. Kázeň a pravidla nám neukládají žádný bedlivě vymezený úsek práce. Připravují nás na každý druh práce, kterou od nás bude církev žádat. Proto nejsme vázáni na žádný určitý kostel, na žádný určitý dům. Proto žádná výhradní specializace nevyčerpává na plno naší činnosti. Jesuita nemůže a nesmí z okruhu svých prací vyloučit nic, co by mohlo posloužit ke slávě Boží a spáse duší.

CHCETE DŮKAZY?

Poslední větu nejlépe je znázornit hrstkou dokladů z dějin práce řádu Tovaryšstva Ježíšova po celém světě. Portugalec Vasco de Gama objevil námořní cesty na východ. Sotva vzniklo Tovaryšstvo, už na dalším východě vidíte jesuitu Františka Xaverského a za ním nastupují noví a noví členové řádu. Jesuity spatříte, jak hlásají Kristův kříž v portugalských pevnostech, uprostřed hlučných trhů v Goe. Jesuity užíte kázat Krista na prahu indických chrámů, zasvěcených slonům, lvům a opicím, právě tak jako ve špitálech, v slaměných chatách. Jesuity potkáte s jedinou tužbou v srdci — sloužit Kristu — mezi vojáky, kupci, otroky, mezi vznešenou indickou společností právě tak jako mezi divokými lovci perel. Marco Polo byl první z Evropanů, který pronikl do Číny. Jesuité šli po jeho stopách a pronikli dál než on. Otvírají Kristovu učení tajemné Japonsko. Či nevidíte je tam, jak se v Kagošimě dávají do náboženských diskusí v kláštřích bonzů? Je vám neznámo, jak pronikli s evangeliem Kristovým až na pyšný dvůr Day-Mya? Nežříte, jak v Ormuzdu takový P. Barzéé hlásá Krista kmenům perským, tureckým a arabským?

Co mám říci o tobě, P. Roberte de Nobili, když tě vidím, jak se oblékáš v žlutý brahmanský šat, bereš turban a sandály, abys tuto pyšnou kastu získal Ježíši Kristu? Jak ocenit mám tvé hrdinství, P. Josefe d'Acosta, který podstupuje strašlivá pokání, abys dobyl pro Spasitele indické kajícíníky? Čím mám nazvat slavnou vědeckou soutěž, kterou jste, bratři moji, vedli ve Fathpur Sikri před očima velkého Mogula Akbara s brahmány a budhisty ve výkladu Ved, posvátných to knih indických, koranu a nauk Zoroastrových v dobách, kdy se v Evropě o tyto věci téměř nikdo nezajímal? Znáš důvod vašeho počínu. Chtěli jste svým vědeckým výkonem, svou vědeckou zdatností rozorot tvrdý úhor pohanské vzdělanosti a připravit ji pro přijetí nauky Kristovy.

Vidím, jak P. de Goés, první ze všech Evropanů překračuje Pamir a nese kříž Kristův až do Turkestanu. Jak P. Antonín de Andrade jde přes Himalaji a proniká do Tibetu, aby splnil příkaz Kristův: Jděte a učte všechny národy. A jak dovedete za Krista mřít! Vrch u Nagasaki v Japonsku — toť les křížů a na nich odevzdáváte vy, které dnes ctíme jako japonské mučedníky Tovaryšstva Ježíšova, svou duši Kristu ukřižovanému.

V rozsáhlé říši čínských císařů jste hvězdáři, dvorními matematiky. Pod řízením P. Schaala a Verbiesta opravujete čínský kalendář. Jste ředitelé čínských zbrojovek, kde ližete děla, právě s takovou dovedností, s jakou vyjednáváte mezi Rusy a Čínany mír. Jste lékaři, jste architekti, jste malíři na čínském císařském dvoře. Přijímáte-li takové hodnosti, činíte tak proto, že vás lépe uschopňují učit lidi katechismu.

V Americe stáváte se lovci, sedláky, rybáři, abyste se dostali do stanů a do srdcí rudochů a naučili je znát jediného pravého Boha. Objevujete při tom velké severoamerické řeky Missouri a Mississippi, jste první z Evropanů, kteří dospívají k velkolepým vodopádům Niagarským. A vděk domorodců za vaše neúnavné hlásání nauky Kristovy? Mučí vás, skalpují, pálí...

To vás však nikterak neodstrašuje, abyste nešli a neobjevili pro svět Arizonu, Kalifornii, Texas, Bolívii. Abyste zajistili křesťanství trvání, podnikáte tvrdou práci se zakládáním indiánských osad v Paraguay.

Do Evropy přinášíte z Ameriky chinin a vanilku, slavnému přírodovědci Linnému posíláte z Filipín první květ kamelie. Uzavíráte mír mezi Ruskem a Polskem prostřednictvím P. Possevina, a ještě než se nám zdálo o vzduchoplavbě, je to P. Vavřinec Gusmao, který je v Lisaboně odsouzen do vězení pro „kejklišťví“, protože sestrojil první balon a se v něm vznesl k modravé obloze.

Když se vracíte z Číny do Evropy, zavádíte v ní s P. Dentrecollesem výrobu porcelánu a užívání deštníku. Kladete s P. Secchim základy pro moderní astronomii.

Slovem, člověk vás najde všude, kde lze se nadít nějaké možnosti oslavit Boha, učinit ho lidem bližším.

U NÁS?

Řád Tovaryšstva Ježíšova povolal do Čech správce pražského arcibiskupství a kapitulní probošt Dr. Jindřich Scribonius a 14 předních českých šlechticů. Svatý Ignác vyslal do Prahy sv. Petra Kanisia, který založil kolej u sv. Klimenta, dnes přeměněnou v univerzitní knihovnu. První jesuité, bylo jich 12, přišli do Prahy 18. dubna 1556. Byli — a je to pochopitelné — vesměs cizinci.

Přišli však s výslovným rozkazem naučit se česky. Rodilí Češi a Moravané vstupují do Tovaryšstva Ježíšova už roku 1555, kdy 10 jinochů z Čech a Moravy odchází do Říma do řádového noviciátu. Z těchto prvních českých jezuitů vynikli Václav Šturm, Baltasar Hostounský, Ondřej Pešina, Valentin Voít.

Na Moravu zavolal řád Tovaryšstva olomoucký biskup Vilém Prusinovský z Prusinovic, který jim v Olomouci založil roku 1566 kolej se seminářem a universitou.

Klementinum v Praze, kolej v Olomouci byli základnami, z nichž se vedl nástup řádu do ostatních kolejí jezuitských v Čechách a na Moravě.

ŘÁDOVÁ PRÁCE PŘED BÍLOU HOROU

Řádová práce před bitvou bělohorskou dá se nastínit ve stručném přehledu takto: založit katolické školství; konversemi jinověrců a sjednocováním jich s církví, zahájit obnovení katolického náboženství; exerciciemi provést vnitřní reformu řeholního života v zemích království českého.

První úkol splnili nejprve v Praze, kde založili vyšší katolickou školu, kterou Matyáš r. 1616 povýšil na universitu, k ní přistoupilo i akademické gymnasium. Při svých pražských školách založili jesuité konvikt pro šlechtice a alumnát pro chudé studující. Jejich žáci působili jednak jako dobří učitelé na vyšších školách jednak jako horliví duchovní správci na českých farách. Provinciál Petr Kanisius píše sv. Ignáci o školské práci řádu: „Myslím, že nemůžeme Bohu a české zemi prokázat větší službu než tuto.“ Zdar a úspěchy pražských jezuitských škol vedly k založení kolejí v Krumlově, v Chomutově, v Jindřichově Hradci.

Na Moravě dostali svému úkolu olomouckou universitou.

Do služeb obnovení katolického náboženství dal řád kromě svých škol kazatelnu, mariánské družiny mužů a jinochů, venkovské misie, pouti. Obnovili kult eucharistický, mariánský a účtu k svatým patronům českým.

Duch, ve kterém měli postupovat, je patrný z rozkazu sv. Ignáce, který si do Prahy přinesli: Při kázání není hlavním úkolem vyvracet bludy, nýbrž dokázat učení katolické. Tak se lid neodpuď a posilováním katolíků přesvědčí se též odpůrci. Třeba ukázat, že se všechno děje z lásky a snahy o spásu bloudících a vystříhati se sporů. Ukazujte lásku všem.

Exerciciemi dosáhli obnovení a rozkvětu řeholního života v kláštorech u sv. Tomáše a sv. Jakuba v Praze, na Strahově a v Teplé, ve Zbraslavi, ve Vyšším Brodě, ve Zlaté Koruně, v Sedlci, v Plasích, na Mělníce.

CO PO BÍLÉ HOŘE?

Škola vysoká i střední, kazatelna, zpovědnice, venkovské misie, duchovní cvičení, organizace v mariánských družinách, pouti, činnost vědecká i v krásné literatuře, obrovská péče o chudé studenty a chudinu vůbec, o nemocné, povinnosti k státu a národu, toť úkoly řádu Tovaryšstva Ježíšova i v této době.

Kdežto před bitvou bělohorskou jesuité v Čechách a na Moravě byli počítáni administrativně k rakouské řádové provincii, po bitvě bělohorské byla založena r. 1623 vlastní česká řádová provincie. Začala s 245 členy, při zrušení řádu 1773 měla 1125 členů. Měla dvě university a asi 20 středních škol. 16 domů v ní určeno bylo úkolům, které se bezprostředně obíraly duchovní správou. Byla to střediska, odkud se jesuité rozjížděli do širého kraje, aby tam kázali, zpovídali atd. Od roku 1623—1642 přivedli jesuité misemi po venkově zpět k církvi katolické na 150.000 jinověrců. Z lidových misionářů zvlášť vynikli Matěj Burnatý, který svou činnost zaplatil násilnou smrtí od vzbouřenců v Libuni, Jan Drachovský, Jan Hubatius, Bohuslav Balbín, Bernard Oppel, Vojtěch Chanovský, Adam Kravařský.

Bylo v tehdejších dobách zvykem, že duchovní cvičení sv. Ignáce se dávala jednotlivcům. U českých jezuitů začal směr dávat je širšímu posluchačstvu pohromadě. Jezuitský generál P. Retz, rodem Pražan, směr tento schválil a povolil i stavbu zvláštního exercičního domu u sv. Apolináře v Praze. Co se týče Mariánských družin, lze obecně říci, že byly zřízeny všude, kde jesuité měli své domy. Naše země mohou být hrdy, že měly jednu z prvních družin na celém světě vůbec. Byla to akademická družina, založená slavným anglickým mučedníkem bl. Edmundem Kampianem, který před návratem do Anglie u nás působil.

Protestant Herder řekl: „Téměř každá věda je jezuitům za něco díky zavázána.“ Výrok platí i o vědecké činnosti českých jezuitů. Podle Fr. M. Pelcla vydali čeští jesuité 1573 vědeckých spisů. Z nich připadá na filologii 27, na zeměpis 19, na dějepis 195, na matematiku 74, na filosofii 79, na cestopis 17, na bohosloví 164. Česky bylo napsáno 145, ostatní jsou psány latinsky nebo v moderních cizích jazycích němčině, italštině, španělštině, franštině.

Z vědeckých pracovníků budí jmenováno aspoň několik. Pontanus, filolog; Conradus, matematik; Balbín, polyhistor; Steyer, Tanner; Barner; Kresa, matematik, znalec 9 moderních jazyků; Haselbauer, orientalista; Franz, astronom; Stepling, astronom; Pubička, dějepisec;

Tesánek, matematik; Vydra, matematik.

Jako zástupce jesuitské tvorby v krásné literatuře uvádím Bridela. Do dějin hudby zásahují čeští jesuité u nás „Kancionálem českým“, který vydal Steyer. Zdeněk Nejedlý píše o něm: „To je fakt, jenž Šteyerovi zajišťuje jedno z nejčestnějších míst v dějinách naší hudby.“ Dodáme-li, že jesuité Jiří Konstanc, Matěj Steyer, Jan Barner „Bibli svatováclavskou“ dali našemu národu v době jazykového úpadku překlad Písma svatého ve správné češtině, zachované z doby starší, nikdo nebude pochybovat, že řád Tovaryšstva přece jen něčím byl po stránce vědecké i literární našemu lidu nějak platný.

Koleje pro chudé studenty svědčí o sociálním citění českých jesuitů, kterým všemožně hleděli umožnit vstup dětem z lidových vrstev k vzdělání. Jen seminář sv. Václava při pražské koleji sv. Klimenta umožnil 7.000 chudých českých žáků úplně bezplatně vystudovat. A podobné semináře byly téměř při každé koleji v Čechách a na Moravě.

Co říci o péči českých jesuitů o chudinu vůbec? Ať má slovo Dr. Zikmund Wintř (Život církevní v Čechách I., 145): Jesuité zalibovali se obecenstvu též tím, že konali mnohé skutky milosrdenství, o kterých lidé s pochvalou hovořili; kázali v žalářích, prosívali za lidi uvězněné při úřadech i při žalobných stranách. Lidé začali k nim hledět s důvěrou jakožto k mocným ochráncům: posílali jim písemné prosby, aby se jich zastali v potřebě zlé. Dvakrát týdně brzy po svém příchodu do Prahy chodili jesuité do pražských špitálů, tu stáli chudým postele, smetali pavučiny se zdí, špinu omývali, a když všechno spravili, dali se do kázání ... ze skutků milosrdenství, jež jesuité konali, nebyl z posledních ten, že provázeli zločince k popravě. Až na míle cesty jezdili za takovými nešťastníky."

Aby charitativní činnost mohli konat ve větším měřítku, zakládali k tomu účelu Družiny. Známa je vlašská kongregace v Praze, která pečovala o chudé nemocné, opuštěné sirotky bez rozdílu pohlaví a vyznání. Hochy dávali v 14. a 15. roce na řemeslo, dívky dostaly mezi 14. a 15. rokem nové šaty a šly do služby. Provádaly-li se, vyplatili jim věno. Nejkrásnějším skutkem sociálního citění při tom bylo, že tyto dívky, ať dány do služeb kterékoliv vrchnosti, nemohly být nikdy uvedeny v poddanství, nýbrž zůstávaly navždy svobodnými osobami.

Když zuřil v našich zemích mor, to bývala vždy chvíle, kdy jesuité čeští se ochotně hlásili u svých představených pro službu morem postižených. Skončilo jich celkem 64 smrtí, kterou zahynuli přímo při obsluhování morem nakažených.

Čeští sedláci neměli v 17. a 18. století na různých ustláno. Jesuité, kteří byli voleni od vrchností za zpovědníky, vyžadovali jako podmínku přijetí této práce, že sedlákům vrchností poddaným bude uleveno na robotách. Tak jesuita de Gates v 62 člancích nalezených v tajném státním archivu vídeňském.

Profesor Rezek, který sociální citění českých jesuitů podrobil studiu, shrnuje svůj úsudek: „Že mezi jesuity všeobecně se tak smýšlelo, toho mám ještě jiné velmi důležité a pro jesuity četné doklady". Jesuité pobělohorští a náš národ? Český Časopis Historický r. 1922 v článku od Josefa Kliky: „Národnostní poměry v Čechách od válek husitských do bitvy bělohorské" řeší mezi jiným otázku, v jakém poměru stáli jesuité k českému jazyku a podporovali-li germanisaci země? Závěr studie je: „opětovně rozkazy o učení se české řeči ukazují, že Jesuité neměli úmyslu germanisaci a že skutečně negermanisovali. ... Celkem dlužno říci, že duch jesuitů nebyl duchem německým, jak tomu bylo u kazatelů luterských, a že katoličtí Čechové, přimknuvše se snad k jesuitům, nevstupovali — abych tak řekl — do sféry kultury německé, jak činili z velké části přívrženci luterských kazatelů."

Z řad pobělohorských jesuitů vyšel Bohuslav Balbín. Na sklonku měsíce listopadu minulého roku vzpomínali jsme 250. výročí jeho smrti. Oslavovali jsme ho jako dějepisce a jako vlastence. Balbín nám zanechal nejenom autentické, pro vědu dějepisnou velmi cenné záznamy o své době, nýbrž u něho pozorujeme v českém dějepiscetví první vážnější pokusy o klasifikaci historických pramenů. Lze říci, že bystrostí a neobyčejným rozhledem svého ducha přerostl svou dobu.

Neméně veliký je Balbín jako vlastenec. Nesmrtelným je jeho „Obrana jazyka slovanského, zvláště českého". Byl to vlastenec, který nikdy nezoufal nad svým národem, i když byl obtěžán křížem bolesti osobní i utrpení národního, ale zachoval si stále naději v lepší příští svého národa. Tato jeho naděje kotvila v hluboké víře v Prozřetelnost Boží, v důvěře v pomoc Matky Boží a v ochranu svatého Václava. Neboť Bůh neopustí národ, který ho uctívá. Matka Boží, (které věnoval Balbín několik svých spisů,) je ochránkyní rodné země a svatý Václav největším zástupcem národa českého před trůnem Božím, zvláště v dobách těžkých. K němu se obrací v závěru své proslulé „Obrany" s vroucí modlitbou za ochranu české země, modlitbou, k níž se národ po čtvrt tisíciletí znovu vrací a bude vracet i v dobách nejtěžších.

I jiní jesuité se zasloužili o jazyk český. Takový jesuita Jiří Konstanc vydal „Brus jazyka českého", první spis toho druhu, Šteyer vydává: „Výborně dobrý způsob, jak se má po česku psát nebo tisknouti."

Těch 62 českých spisovatelů s 237 většími i menšími spisy, takový Václav Šturm, Jiří Plachý, společné dílo jesuitů Konstanc, Šteyera, Barnera — Bible svatováclavská, takové „Dědictví sv. Václava," které založil jesuita Steyer a jež vydalo od r. 1670—1751 přes 80.000 jenom českých knih, jsou přece jen podstatnější doklady o lásce řádu k české národnosti, než mnohá tvrzení bez dokladů aneb s doklady neopovídajícími plně pravdě o opaku.

Ostatně, až bude celá doba barokní u nás spravedlivě prozkoumána, objeví se ještě leccos, co usvědčí z nepravdivosti mnohé, u nichž jesuita a hrobař českého lidu je skoro totéž.

PO OBNOVĚ ŘÁDU.

Zrušením r. 1773 ztratil v našich krajích řád Tovaryšstva Ježíšova všechny domy i lidi. Co vzniklo po obnovení řádu, žilo a vyvíjelo se ve skromném měřítku až do r. 1919 v rámci provincie rakouské. Čeští jesuité působili téměř výhradně jako kazatelé a zpovědníci, zejména u sv. Ignáce v Praze a jako misionáři. Jména PP. Votky, Cibulky, Jemelky st., Ostrčilika jsou dosud v nejlepší paměti. Ale pokusili se i na poli literárním a vědeckém se zdarem (P. Svoboda, Rezek, Žák). Teprve založením koleje v Praze-Bubenči byla českým jesuitům dána možnost věnovati se nejdůležitějšímu svému působení, výchově mládeže.

Roku 1919 zřízena byla řádová provincie československá. Začala r. 1920 se 153 členy. Patřily k ní seminář diecese litoměřické v Bohosudově, semináře arcidiecese pražské v Praze a Doupově, gymnasium a kolej na Velehradě, domy: v Praze u sv. Ignáce, v Bratislavě, v Trnavě, na Sv. Hostýně, Opavě, Těšíně, Hradci Králové, Děčíně-Podmoklech, Ružomberku, Košicích, Benešově. — Práce? Ve středních školách výchova kněžského dorostu, lidové misie, kazatelny, zpovědnice, duchovní cvičení, vydávání náboženských časopisů, duchovní vedení v kněžských seminářích, Družiny, katolická mládež.

Za nových poměrů. — Domy v Bohosudově, Doupově, v Podmoklech-Děčíně, Opavě, Těšíně byly přiděleny jiným provinciím, Slovensko celé stalo se samostatnou řádovou vice-provincií, a naše provincie československá dostala jméno, které měla už za starého Tovaryšstva „provincie česká" (provincia Bohemiae). Bylo nás před zářím 1938 členů bývalé provincie 391. Zůstalo nás po září 161.

Zbyla nám gymnasia v Praze-Bubenči a na Velehradě, dům a kostel u sv. Ignáce v Praze, v Hradci Králové, noviciát a filo sofie v Benešově, dům a kostel na Sv. Hostýně.

Práce? V hlavních rysech zůstávají tytéž. Jsou rozmnoženy o institut filosofický, kde se členům řádu dostává filosofického vzdělání, za kterým jsme dříve byli nuceni jezdit do ciziny.

III. TAJEMSTVÍ ŘÁDU.

Obraz řádu Tovaryšstva Ježíšova v mnohotvárné činnosti máte, tuším, ještě živý před očima z poslední kapitoly. Není propracován, je torso, je náčrtek. Tolik snad z něho jasno — dýše dynamickým rozpětím práce. Víc než tato přehlídka práce budou nás zajímat zdroje, z nichž bylo třeba k pracovním výkonům dát energii.

PRVNÍ DOJEM.

Organismus Tovaryšstva končí 1940 čtvrté století svého života. Kdo si dal práci jej trochu z blízka sledovat, říká asi toto. Řád Tovaryšstva Ježíšova je nesporně nadán jakousi vyrovnanou životní moudrostí, která nepřije ani chimerám ani nadsázkám. Pevná organizační výstavba v něm, která kromě volby generála nemá žádných jiných voleb, vymyčuje sebemenší prolinání slabostí. Je v něm souhra elementárních sil právě tak pružná jako jednotná a uctivá.

Tak říkají pozorovatelé, kteří s řádem sympatizují. Tak tvrdí i ti, kdo řád nemají v lásce. Leč rysy, o nichž právě byla učiněna zmínka, nejsou konec konců nic mimořádného. V žádném případě nejsou pravým klíčem k tajemství, z něhož řád žije a z jehož síly pracuje.

PRAVÝ KLÍČ?

Pravým klíčem, kterým se dostáváme k pochopení vnitřního já řádu Tovaryšstva Ježíšova jsou exercicie svatého Ignáce. Ne exercicie, které trvají 3 dny, nýbrž celé exercicie o 30 dnech. K nim přistupují řádové stanovy. Stanovy i exercicie třeba jesuitovi žít. Jen tak vytváří se z něho to, co svatý Ignác měl na mysli, když zakládal řád Tovaryšstva Ježíšova.

TROJÍ LÁSKA.

Stanovy a velké exercicie přibližují duši jesuitovu k ideálnímu obrazu, jaký tanul sv. Ignáci na mysli, podle trojího zákona lásky. Lásky k Bohu, lásky ke Kristu, lásky k duším. Láska k Bohu v pojetí sv. Ignáce a v pojetí každého jeho věrného žáka je povahy všeobecné, je činná a zároveň kontemplativní, je afektivní a zároveň efektivní. Prostředky, které nám sv. Ignác udává, abychom ji dosáhli, jsou velmi realistické. Žádá úplnou poddanost vůli Boží a naprostou vnitřní sebekázeň. Úplné zapomenutí na sebe, naprostou rozhodnost v boji proti sobě.

Stojí neúprosně na tom, aby každý jeho žák našel pomocí modlitby co největší důvěrné přátelství s Bohem.

Láska ke Kristu? Na Krista se dívá naše oko jako na vůdce a Spasitele a Vykupitele lidského pokolení. Kristus lidské pokolení vykoupil křížem a poslušností. K dosažení lásky ke Kristu jdeme tedy cestou poslušnosti. Kristus-vůdce jeví se nám ve svém náměstku na zemi a proto je naší snahou poslechnout ho za každou cenu. Kristus-vůdce mluví k nám skrz řádové představené a proto třeba poslouchat bez diskuse. Proto nemáme před svými představenými tajemství, mohou znát naše svědomí, jak je zná zpovědník.

Kristus-Vykupitel je ideálem služebnosti vůči svému nebeskému Otci. Proto naše snaha, naše povinnost ve službě a služebnosti vůči Bohu co nejvíce vyniknout.

Láska k duším? Pro svatého Ignáce je Kristus nejdokonalejším vzorem pro všechno. Tento Kristus se však úplně věnoval duším. Tedy plyne z toho pro nás požadavek naprostého apoštolátu. Apoštolát v pojetí svatého Ignáce je všeobecný. Nevylučuje ani jediného v sobě dovoleného prostředku, kterým by bylo lze něco pro duše vykonat. Má zálibu v apoštolátě výboje a apoštolátě mezi mladými lidmi. K tomu je potřebí určité duševní pohotovosti. Jesuita musí dovést zřící se k vůli apoštolské práci všech svých osobních zálib. Musí během svého řádového školení nashromáždit si tolik energie a poznatků, aby byl zásadně připraven na kteroukoliv apoštolskou práci.

Jeho povinností je použít k dosažení cíle při apoštolátu všech prostředků nadpřirozených a všech prostředků přirozených, se samozřejmou výjimkou těch, které by byly v sobě zlé neb nemístné.

IV. TOVARYŠSTVO JEŽÍŠOVO A DNEŠNÍ DOBA.

JE TOVARYŠSTVO JEŽÍŠOVO ČASOVÉ?

Měřítkem časovosti řádu Tovaryšstva Ježíšova jsou rozmanitá pronásledování, kterých nebylo ušetřeno v žádném období svého trvání. A protože tato věc je údělem řádu i v našich dnech, je Tovaryšstvo časovým. Uznávají-li jeho časovost nepřátelé církve, nemohou k němu zůstat lhostejnými katolíci. Jestliže den ode dne víc proniká mezi katolický lid vědomí povinnosti modlit se za kněžstvo, modlit se za kněžský dorost, jestliže se najdou dosud šlechetní dobrodinci, kterým není dost na pouhé modlitbě, nýbrž snaží se i hmotně podporovat dílo pro zajištění a vybudování dobrého kněžstva, pak bychom prosili, aby z těchto ušlechtilých snah nevylučovali ani českou řádovou provincii Tovaryšstva Ježíšova.

ČÍM MOHU PROSPĚT TOVARYŠSTVU JEŽÍŠOVU?

Snad se najdou katolíci, kteří by rádi splnili uvedenou prosbu, ale otázkou jim je, v jakých praktických podrobnostech. Takovým dovoluujeme si vyjít vstříc s návrhem o „Kruhu přátel dorostu Tovaryšstva Ježíšova pod ochranou sv. Františka Xaverského.“

KDO MŮŽE BÝT JEHO ČLEMEM ?

Každý, kdo má vůli duchovní a hmotnou almužnou podporovat kněžský dorost jezuitů.

Jaké jsou povinnosti? Každý člen se modlí denně Zdrávas Maria za kněžský dorost Tovaryšstva Ježíšova.

Členové přispívající věnují na výchovu dorostu Tov. Ježíšova každý měsíc 1 K nebo jednoroční příspěvek 12 K.

Členové řádní platí na ten účel měsíčně 10 K nebo jednoroční příspěvek 120 K.

Horlitéle se snaží získávat nové členy a sbírají a odvádějí příspěvky.

Zvláštní dobrodinci jsou, kteří k tomu účelu přispějí buď větším obnosem, nebo se uvolí nésti značnou část výloh na některého člena řádu po celou dobu jeho studií. Takovými dobrodinci mohou být buď jednotlivci, buď spolky a sdružení (na př. Mariánské družiny.)

Informace udělí Prov. prokuratura T. J. v Praze II, Ječná 2. Příspěvky lze zaslati bílým-složenou Poštovní spořitelny na adresu:

Provinciální prokuratura T.J. v Praze II. Šekové číslo je 27.041.

JAKÉ JSOU VÝHODY ČLENŮ?

1. Za všechny členy, horlitéle a zvláštní dobrodince se konají v řadě denně modlitby a slouží se za ně jednou za týden mše sv. Všichni dostávají zdarma časopis, který se pro ně vydává.
2. Za horlitéle a zvláštní dobrodince slouží se mimo to ročně 4 mše svaté na posvátných místech v Římě. Mají účast na všech dobrých skutečích a zásluhách Tovaryšstva.

MÁM ČI NEMÁM?

Mám či nemám se stát členem naznačeného Kruhu? To je otázka, kterou si snad alespoň někdo položí, kdo přečte tuto brožurku. Jaká bude odpověď? Páli bychom si, aby pokud lze každý čtenář a každá čtenářka tohoto spisku rozhodla se ke kladné odpovědi. Proč? Řád Tovaryšstva Ježíšova v Čechách a na Moravě, nemá žádného tak zvaného kmenového jmění. Jsme odkázáni na to, co nám dobří lidé dají jako almužnu. Kdybychom měli pole, lesy a jiné zdroje příjmů, z nich bychom mohli hradit svá 10—15 letá řádová studia, věřte, že bychom se v tísnivých dnešních dobách neodvážili obracet se s prosbou na veřejnost o hmotnou pomoc. Žili jsme však z almužen, které právě vystačily na to, aby nebyl hlad, abychom nemusili odmítat ty, kteří se k nám hlásí. Co však bude dál?

Prosíme, abyste na nás nezapomínali, vždyť jak svou modlitbou, tak svou almužnou podporujete naši kněžskou práci, která platí vám.

Doporučujeme pro duchovní četbu:

P. M. Huber & S.J.: Následování Svatých. Přeložil P. J. M. Černý T. J. . .	20 — K.
Canori Mora , vzor křesťanské manželky a matky. Z italštiny přel.: P.J. M. Černý T.J.	20 — K.
Bohumil Spáčil T.J.: Jesuité	5 — K.
Parnassetti-Spáčil T.J.: Chceš být dokonalý?	2 — K.
Parnassetti-Spáčil T.J.: Mám se Bohu zasvětit v řeholi?	2 — K.
Karel Plater T.J.: Duchovní obnova pro laiky.	3 — K.

Objednávky přijímá:

B. J. Rupp,

knihkupectví „U sv. Jindřicha“, Praha II, Jindřišská 25. Tel. 311-87